

Täysistunto 17.5.2018

Paikka: Pikkuparlamentti, suuren valiokunnan sali

Osallistujat

Jäsenet: pj. Aila Paloniemi (kesk), vpj. Hanna Sarkkinen (vas, lähti klo 9.37), Anders Adlercreutz (Rkp, saapui klo 8.45, lähti klo 10.03), Susanna Huovinen (sdp, lähti klo 10.00), Kari Kulmala (sin, lähti klo 9.55), Rilli Lappalainen (Kehys ry), Elina Korhonen (Naiset ja tytöt – painopiste, lähti klo 10.05), Antero Laukkanen (kd), Timo Lappalainen (Kepa, saapui klo 9.15), Miikka Niskanen (UM kumppanuusjärjestöt), Timo Palander (SY)

Asiantuntijajäsenet: Zabrina Holmström (OKM), Toni Jokinen (SPR), Tuuli Juurikkala (VM), Elina Kalkku (UM), Tita Korvenoja (YM), Taina Kulmala (VNK), Sari Lehtiranta (UM), Annika Lindblom (Keke-tmk), Riitta Oksanen (UM), Leena Pentikäinen (TEM), Marjukka Mähönen (MMM),

Muut: Sini Suominen (MMM)

Sihteeristö: Marikki Stocchetti, Katja Kandolin

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 8.20.

2. Pöytäkirjojen hyväksyminen

Hyväksyttiin täysistunnon 22.3.2018 ja työvaliokunnan 12.4.2018 pöytäkirjat.

3. Suomen suunnitelma 0,7 / bktl – osuus kehitysrahoitussitoumuksen saavuttamiseksi
Alivaltiosihteerä Elina Kalkku/UM alusti aiheesta ja totesi, että kehitysyhteistyön rahoituspäätökset ovat poliittisia päätöksiä, joista eduskunta päättää. Myös tästä syystä KPT:lla on erityinen asema ja arvo pohdittaessa kehitysrahoituksen tasoa. Suomen hallitukset ovat sitoutuneet 0,7 kehitysrahoitustavoitteeseen (jo 1970 luvun alusta lähtien), mutta tasoa ei silti ole saavutettu. Myöskään suunnitelmaa sen saavuttamiseksi ei ole. OECD/DAC on kiinnittänyt huomiota suunnitelman puutteeseen.

Globaalit ongelmat vaativat ratkaisuja ja Suomen kansainväliseen profiiliin kuuluu globaalin vastuunkanto, joka on länsimainen ja pohjoismainen toimintaperiaate. Suomi ajaa myös omia etujaan kehitysyhteistyön avulla. Kehitysrahoituksen tasolla on merkitystä mm. Suomen YK:n turvaneuvosto- ja ihmisoikeusneuvosto -jäsenyyskampanjoissa. Suomi putoaa yhä kauemmaksi verrokkimaiden tasosta ja eri sektorien rahoitus on laskenut. Samanaikaisesti humanitaarisen avun tarve on ennätyskorkea, mutta Suomen apu laskee.

Kehitysyhteistyötä pidetään kuitenkin tärkeänä mielipidemittausten mukaan (Taloustutkimus selvittänyt vuosittain). Naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien edistäminen on suomalaisten mielestä tärkein tapa auttaa kehitysmaita. Myös köyhimpien maiden tukeminen sekä yksityissektorin tukeminen ovat ihmisten mielestä tärkeitä asioita.

Miten 0,7 bktl -osuus voitaisiin sitten saavuttaa? Polun tulisi perustua suunnitelmaan, jonka takana on vaalikaudet ylittävä, mahdollisimman laaja konsensus. Tavoite olisi hyödyllistä saavuttaa vuonna 2028 (YK:n TN-kampanjan sekä Agenda2030 vuoksi). Pääasiallinen muoto on lahjamuotoisen avun kasvattaminen, jolla on suurin vaikutus ODA:an. Sen lisäksi tarvittaisiin laina- ja sijoitusmuotoista rahoitusta. Myös päästökauppituloja vastaava summa tulisi osoittaa kehitysyhteistyöhön. Niin ikään pakolaiskulujen uusi kirjaustapa auttaa myös hieman. Kehitysyhteistyön tuloksia ja vaikuttavuutta seurataan kattavalla tulospöytäkirjalla kerran vaalikaudessa, jonka lisäksi käynnissä on jatkuva sisäinen seuranta ja riippumaton evaluaatiotoiminta. Skenaariossa 1 ”yhden hyppäyksen mallissa” oletuksena on kehitysyhteistyömäärärahojen hyppäys vuonna 2020 ja sen jälkeen tasainen kasvu, noin 125 miljoonaa euroa vuosittain vuoteen 2028 saakka. Tässä

laskelmassa oletuksena on vuosittainen finanssisijoitusmääräraha 130 miljoonaa euroa. Toisessa laskelmassa ns. "kahden hyppäyksen mallissa" oletuksena on kehitysyhteistyömäärärahojen hyppäys kummankin hallituskauden 1. Vuonna eli v. 2020 ja v. 2024, noin 200 miljoonaa euroa. Muina vuosina nousu olisi noin 115 miljoonaa euroa/vuosi. Laskelmassa edellytetään pakolaiskoulujen laskentaa uudella tavalla: syksyllä 2017 OECD hyväksyi uuden ohjeistuksen pakolasikoulujen kirjaamiseksi. Suomi ottaa sen käyttöön vuonna 2019. Uusi tulkinta on jonkin verran Suomen aiempaa käytäntöä laajempi mm. kielteisten päätösten saaneiden osalta. Uuden laskentatavan vaikutus on noin 40–60 miljoonaa euroa/vuosi. Päästöhuutokauppatulot ohjattiin vuosina 2013–15 kehitys- ja ilmastorahoitukseen. On huomattava, että merkittävä osa tulevista kehitysyhteistyörahoitustarpeista kohdistuu ilmastotyöhön. Osa tarvittavasta rahoituksesta voitaisiin osoittaa päästöhuutokauppatuloista. Tulot olivat esim. vuonna 2017 noin 95 miljoonaa euroa.

Mihin kehitysyhteistyörahaa tarvitaan? Lisärahoitukselle on tarvetta kohteissa, jotka tukevat Agenda2030 toimeenpanoa. Näitä ovat mm. naiset ja tytöt ja sukupuolten välinen tasa-arvo, koulutus, johon Suomella on annettavaa oppimisen kriisin ratkaisemiseksi. Kehitysyhteistyöllä tuetaan työpaikkojen ja elinkeinojen syntymistä erityisesti nopean väestönkasvun alueilla, ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeuttamista, Afrikkaa, Lähi-idän kriisialueita ja kasvavaa humanitaarisen avun tarvetta.

4. Täysistuntodialogi Kehityspoliittisen toimikunnan roolista ja tulevaisuudesta
Kehityspoliittisen toimikunnan roolista ja tulevaisuudesta esitettiin täysistunnossa keskeisiä kysymyksiä jäsenille, asiantuntijoille ja valtionhallinnolle. Niitä olivat toimikunnan jatkuvuus, mandaatti ja KPT:n sijainti (hallinto).

Useat tahot (OECD/DAC, UM, VNK sekä KPT:n puheenjohtajisto ja jäsenistö) ja tekijät puhuvat kehityspoliittisen toimikunnan mandaatin ja rakenteen jatkuvuuden puolesta: kehityspoliitiikka ja – yhteistyö tarvitsevat laaja-alaisen, riippumattoman, neuvoantavan asiantuntijaelimen, joka seuraa ja arvioi Suomen kansainvälisiä sitoumuksien ja kehityspoliittisten linjausten toimeenpano ja pyrkii vaikuttamaan niihin. KPT:n on tässä suhteessa ainutlaatuinen toimija sekä kotimaassa että kansainvälisesti. Kestävän kehityksen Agenda2030 ja *Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta (2016)* liittävät KPT:n osaksi laajempaa, pitkänaikavälin kansallista tehtävää.

KPT:n mandaatin mukainen riippumaton asema näkyy käytännössä siinä, että arvioiden ja lausuntojen sisällöstä päättävät KPT:n varsinaiset jäsenet. Myös toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa KPT:llä on vapaat kädet mandaattinsa rajoissa. KPT:n puheenjohtajistolla on erittäin tärkeä ohjaava rooli. Sihteeristö vastaa työnsä sisällöstä ja toteutuksesta puheenjohtajistolle ja jäsenille, talous- ja hallintoasioista UM:n kehitysyhteistyöosastolle (KEO-10).

Monet toimintatavat ovat käytännön muokkaamia, eikä niitä ole tarkkaan kirjattu KPT:n mandaattiin. Tästä on sekä etua että haittaa. "Käytäntö ja tarve edellä" -ajattelu on varmistanut sen, että KPT on pystynyt joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti reagoimaan keskeisiin kehityspoliittisiin teemoihin. Toisaalta laaja mandaatti saattaa hämmäntää KPT:n roolia, vastuusuhteita ja luoda epärealistisia odotuksia. Erityisen tärkeä on erottaa se, ettei KPT ole itsessään toimeenpaneva rakenne, eikä sen tule korvata valtionhallinnon toimia tältä osin

KPT:n toimintakaarta on leimannut epätietoisuus toiminnan jatkuvuudesta. Hallituskausien välillä on ollut toiminta- ja tietokatkoksia, jolloin toimikuntaa joko ei ole asetettu tai sillä ei ole ollut sihteeristöä. Tätä on pyritty korjaamaan vuonna 2015, jolloin sihteeristön työsopimuksia pidennettiin vaalivuoden loppuun.

KPT:n suositusten toimeenpano ja velvoittavuus, tiedon saatavuus sekä mahdollisuus olla mukana kehityspoliittisissa prosesseissa (ml. kehityspoliittiset linjaukset ja strategiset uudistukset) ovat keskeisiä kysymyksiä erityisesti UM-yhteistyön ja KPT:n tulevaisuuden kannalta. Näissä on ollut merkittävää vaihtelevuutta vuosien varrella.

KPT:n nykyinen institutionaalinen asema ei ole optimaalinen. Se, että KPT on taloudellisesti, hallinnollisesti ja sihteeristön työsopimuksin kytketty toimijaan, jota se joutuu myös arvioimaan, on ongelmallinen kaikkien osapuolien ja hyvän hallinnon periaatteiden kanssa. Yhtälön toimivuus perustuu hyvin henkilösuhteisiin ja luottamukseen, mutta toiminta tulisi turvata selkeyttämällä tätä rakennetta UM:n sisällä tai pohtimalla KPT:lle uutta sijaintia.

Keskustelussa toimikunnan jatkuvuuden turvaamista pidettiin keskeisenä asiana ja nähtiin tärkeänä, että jatkuvuus kytketään kestävä kehityksen Agenda2030:een. Todettiin, että jatkuvuuden eteenpäin viemiseksi tarvitaan selkeä puolueiden välinen kanta asian puolesta. Uudet politiikkalinjaukset ja rahoituslinjaukset tehdään hallituksen vaihtuessa ja KPT:ta tarvitaan mukaan tähän prosessiin. KPT:n vahvuutena on toimikunnan parlamentaarisuus ja se, että asiantuntijatahot ovat edustettuina laajasti. Ongelmallista on se, että KPT arvioi ulkoministeriön työtä, mutta samanaikaisesti on taloudellisesti riippuvainen ministeriöstä. Esimerkiksi KPT:n sihteeristön hallinnollinen esimies ulkoministeriössä on KPT:n arvioinnin kohde.

Sijaintipaikaksi pohdittiin keskustelussa mm. eduskuntaa, koska KPT on puolueille ja kansanedustajille tärkeä oppimisen väylä ja KPT vahvistaisi kehitysyhteistyöasioiden roolia eduskunnassa. Todettiin kuitenkin, että eduskunnan alaisuudessa toimiminen ei ole realistinen vaihtoehto. Toisaalta huomioitiin, että tällä hallituskaudella on useita parlamentaarisia ryhmiä, jotka katsovat pitkälle tulevaisuuteen. Tässä yhteydessä olisi myös pohdittava sitä, mikä on käydyn dialogin arvo ja vaikutuksen paikka ja miten vaikutetaan aidosti politiikan tekemiseen. Eduskunta ei ole halukas avaamaan oviaan uusille toimijoille. Kuitenkin yhteistyö UaV:n kanssa voisi olla vieläkin nykyistä tiiviimpää ja puheenjohtaja totesi sen olevan mahdollista ja korosti, että UaV on myös sitä mieltä, että kehitysyhteistyötä pitää pystyä tekemään pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti yli vaalikausien.

Myös Valtioneuvoston kansliaa pidettiin mahdollisena sijaintipaikkana, mutta sen heikkous on riippuvaisuus kulloisestakin valtioneuvostosta, vaikkakin se voisi olla paras paikka pidemmällä tähtäimellä. Valtioneuvoston kansliassa sijaitsee mm. lainsäädännön arviointineuvosto, joka on hyvin itsenäinen. Tämä voisi olla yksi vaihtoehto myös KPT:lle jos se siirtyisi valtioneuvoston kanslian alaisuuteen. Globaalivastuu on nyt ja tulee olemaan tulevaisuudessa keskeinen kysymys. Sen vuoksi KPT:n jatkuvuus on tärkeää. KPT:n ja Kestävän kehityksen toimikunnan asiantuntijapaneelin yhteistyötä voitaisiin tiivistää.

Pohdittiin yhdistämistä Kestävän kehityksen toimikunnan kanssa, mutta todettiin, että toimikuntia ei vielä kannata yhdistää, koska niillä on hyvin erilaiset toimintatavat. Toimikuntien yhteistyötä voisi vieläkin lisätä ja yhteiskokoukset hyvä yhteistyömuoto, jota jo nyt toteutetaan. Tämän lisäksi sihteeristöt ovat jo tiiviissä yhteistyössä. Toimikunnan muodon pitäisi seurata tehtäviä "form follows function". KPT on neuvoo-antava toimikunta, joka suosittaa. Kestävän kehityksen toimikunta puolestaan on ennemminkin toimeenpaneva kumppanuusfoorumi, jota pääministeri vetää (ministerit ovat toimikunnan jäseninä), ei niinkään suosittava toimikunta. Pitkän aikavälin pysyvyys tulisi perustua yhteiskuntasitoumukselle, jonka uusi hallitus ottaa asialistalleen mukisematta. Erona toimikuntien välillä on myös se, että Kestävän kehityksen toimikunnan sihteeristö on virkamiehiä, KPT:ssa määräaikaisia työntekijöitä.

Pohdittiin myös KPT:n vuosittaisen arvioreportin roolia, joka nähtiin hiukan raskaana, koska toimikunnan energia menee pitkälle raportin valmisteluun eikä seurannalle jää tarpeeksi aikaa. Ehdotettiin mm. neljän lyhyemmän raportin laatimista vuosittain. Pääsihteerin kertoi, että arvioreporteissa on haluttu keskittyä käsiteltävään teemaan syvällisesti. KPT:n arvioreporttien suositusten ja lausuntojen roolia ohjaavina dokumentteina tulisi vahvistaa. Todettiin myös, että KPT:n roolin ei tulisi olla liian operatiivinen, vaan asiantunteva. Arvioreportti vuodessa on ollut hyvä käytäntö. Keskustelutilaisuudet ovat olleet proaktiivista puolta KPT:n toiminnassa.

Todettiin myös, että KPT:n rooli on seurata, neuvoa ja arvioida, mutta KPT ei ole ollut mukana linjausten tekemisessä. KPT:n roolia tulisi vahvistaa tässä. Vaikuttavuutta arvioidaan KPT:ssakin vielä liian vähän ja tulisi arvioida aina edellisen vuosiarvion vaikutus. Oman työn vaikuttavuuden arviointia tulisi lisätä. Samoin KPT:n neuvonantoroolia ja asiantuntijajäsenten asemaa haluttaisiin vahvistaa.

Ulkoministeriön näkökulmasta KPT on ministeriölle äärimmäisen tärkeä resurssi. KPT tukee, sparraa ja kyseenalaistaa ministeriön toimintaa. Mandaatin osalta tärkein lisäarvo ulkoministeriölle on se, että KPT tuo yhteen kehitysyhteistyön eri osajat ja toimijat ja pitää johdonmukaisuutta agendalla. Myös arvioinnin osalta laajan verkoston konsensus on tärkeää ulkoministeriölle. Ministeriö pitää KPT:n raporttien laatua erittäin korkeana. Ulkoministeriössä KPT:n suositusten runsas määrä on nähty haasteellisena ja pienempi määrä suosituksia parantaisi vaikuttavuutta. Ulkoministeriön mukaan johdon vastine ei ole vaikuttavin tapa saada asioita sisään ministeriön työhön. Suositukset tulisi ottaa osaksi ministeriön strategista suunnittelua. KPT:n suositusten osalta ulkoministeriön puolelta todettiin vielä, että ministeriölle annetaan eri tahoilta kymmeniä suosituksia vuosittain. Suosituksia ovat mm. oman seurantatoiminnan raportit, evaluaation tulokset, VTV:n ja sisäiset tarkastukset, OECD/DAC:in suositukset, kehityspoliittisten tutkimusten ja järjestöjen kannat sekä KPT:n arvioinnit ja suositukset. Valtaosa näistä suosituksista tuo yhdenmukaista viestiä UM:lle, mutta toteutettavuudesta voidaan olla eri mieltä, esimerkiksi resurssit eivät aina anna periksi. Tavoitteena on kuitenkin ottaa suositukset kootusti mukaan ministeriön strategiseen suunnitteluprosessiin. KPT:n suositukset ovat ulkoministeriölle erityisen arvokkaita, koska KPT:lla on laaja jäsenpohja.

Lisäksi KPT:lta toivottiin vahvempaa roolia kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen keskustelun edistämässä. Ulkoministeriö katsoo, että KPT:n sijainti ministeriössä on ollut riippumaton eikä ministeriö ole yrittänyt ohjaillla KPT:n työtä ja että se voisi edelleen olla KPT:n hallinnollinen "kotipesä".

Todettiin, että vaikka ulkoministeriö arvostaa KPT:n työtä, tehdään käytännössä liian vähän yhteistyötä asioiden valmistelussa. Yhteistyötä tulisi kehittää ulkoministeriön kanssa ja voitaisiin laatia esimerkiksi 12 vuoden yhteinen tavoiteohjelma.

KPT:n ja ulkoministeriön evaluaatioyksikön osalta tulisi kirkastaa, mikä KPT:n lisäarvo on evaluaatioyksikköön verrattuna. evaluaatioida tehdään, VTV tarkastaa myös. Evaluaatioyksikkö on erillään osastoista, kehityspoliittisen alivaltiosihteerin alla. Ulkoministeriön tarkastusyksikkö on puolestaan valtiosihteerin alla. Vastaava järjestely KPT:n osalta vaatisi työjärjestyksen muutoksen, mutta on käytännössä toteutettavissa jos näin halutaan. Monessa puheenvuorossa korostui, että KPT:n tulisi joka tapauksessa olla aidosti itsenäinen, olipa sijainti mikä tahansa.

KPT:n jatkuvuus on osa laajempaa kokonaisuutta, jonka osa myös kehitysyhteistyön rahoitus on. Globaalivas-
tuun näkökulmaa tulisi tämän vuoksi miettiä vahvemmin. Se voisi stimuloida koherenssia ja rahoitusta. Pääsihteerin muistutti, että KPT:n seuraava arviointiraportti käsittelee kehityspoliitiikan pysyvää perustaa.

- *Päätös Kehityspoliittisen toimikunnan tulevaisuudesta tulisi tehdä seuraavan vuoden aikana ja päätöksen valmistelun tulee alkaa nyt.*
- *KPT:n puheenjohtajisto ja sihteeristö koostavat täysistuntokeskustelun pohjalta ajatukset KPT:n työvaliokuntaan 14.6., jossa keskustelua aiheesta jatketaan.*
- *Puheenjohtajisto ja sihteeristö tapaavat ministeri Virolaisen ja keskustelevat hänen kanssaan asian eteenpäin viemisestä.*

5. Muut tapahtumat

- Työvaliokunta TO 14.6. klo 8.15–09:45 (kabinetti Tervaleppä, Pikkuparlamentti). Pääaiheena KPT:n tulevaisuus.
- UNDP:n Pohjoismaiden toimiston johtaja Camilla Bruckner tapaa KPT:n jäseniä 25.5. klo 15-16 (kabinetti Mustapoppeli, Pikkuparlamentti). Aiheena Agenda2030 ja Suomi-UNDP yhteistyö.
- *Tytöt esiin! – Miten Suomen kehityspoliitikan näkymättömät tehdään näkyviksi?* Kehityspoliittinen paneeli Maailma kylässä -tapahtumassa SU 27.5. klo 13:50 -14:30.
- KPT:n arvioraportti 2019 – työpaja, MA 20.8. klo 12–15, Villa Kivi.

4. Muut asiat

Ei muita asioita.

5. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.15.